

УДК 339.92

М. Хмара, канд. екон. наук, доц.,
О. Неділько, магістр

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВПЛИВ COVID-19 НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОЦЕСИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ КОМПАНІЯМИ

Обговорено основні наслідки COVID-19 для глобальних потоків людей, інформації, грошей і продуктів, а також актуальність дистанції в цьому новому контексті. Піднято важливі питання, які пандемія поставила перед людством та майбутнє міжнародного бізнесу як для практиків так і для науковців.

Ключові слова: COVID-19; пандемія; міжнародний бізнес; глобалізація, технології, цифровізація, ланцюги постачання.

Вступ. Пандемія COVID-19 вважається однією з головних проблем, з якими зіткнувся світ. Хворобу можна простежити з грудня 2019 року, коли були зареєстровані перші випадки захворювання в Ухані, Китай. У березні 2020 року Всесвітня організація охорони здоров'я оголосила про пандемію, що означає, що хвороба поширюється по всьому світу. Наслідки пандемії відчувалися на всіх рівнях: окремі особи, підприємства, країни та наднаціональні інституції мають боротися з цією новою реальністю та руйнівними наслідками COVID-19.

Британський історик Ерік Хобсбаум стверджував, що 19 століття закінчилося лише в 1918 році, після Першої світової війни. Століття не закінчуються за календарем. Вони закінчуються, коли великі кризи кидають виклик консолідованим істинам. Дотримуючись тих самих міркувань, інший історик, Лілія Моріц Шварц, тепер припускає, що пандемія COVID-19 знаменує собою кінець 20 століття. Великою особливістю 20 століття були технології. Це було століття, коли технологія набула всесвітнього масштабу, прискорила час, пододала інформаційні бар'єри та зменшила географічну відстань. Технологія була утопією століття. Пандемія показала нам їхню межу, поклавши кінець 20-му століттю у 2020 році.

Глобалізація передбачає рух людей, інформації, грошей і продуктів. Збільшення мобільності цих факторів виробництва дозволяє розвиватися міжнародному бізнесу. Світовий порядок після Другої світової війни відбувався як міжнародні інституції, побудовані в основному за участю керівництва США, забезпечували нормативну базу для торгівлі (наприклад, СОТ і ЮНКТАД), фінансів (наприклад, МВФ) і розвитку (наприклад, Світовий банк). У 21 столітті Китай також став свідком зростання як світової держави та реформатора існуючих інституцій (наприклад, ООН, ВООЗ та СОТ) і творця нових глобальних інституцій (наприклад, ініціативи "Один пояс, один шлях"). Будучи організатором глобальних ресурсів, багатонаціональні підприємства реагували на економічні стимули, передаючи виробництво в країни з низькими витратами (наприклад, Китай), продаючи їх споживачам з високим рівнем доходу (наприклад, у ЄС) і спрямовуючи прибутки в країни з низькими витратами, податкової території (наприклад, Британські Віргінські острови).

Проте, дані про транскордонну інтеграцію показують, що світ не так пов'язаний, як стверджував Томас Фрідман у своїй книзі "Світ плоский". Незважаючи на можливості інтеграції, створені технологіями, лише частина людей, компаній і країн справді пов'язані глобальним зв'язком. Транскордонні потоки набагато менш виразні, ніж ми уявляємо. Наприклад, фінансові показники глобальної інтеграції показують, що середня інтернаціоналізація становить лише 21 %. Більше того, враховуючи заходи, пов'язані з людьми, такими як іммігранти та студенти, цей показник падає до 10 %. Пов'язані з про-

дуктом показники, такі як торгівля та ПІІ, показують рівень інтеграції між 10 і 20 % .

Панкадж Гемават розповів про "тендітне" майбутнє глобалізації. Хоча інтеграція досягла найвищого рівня за останні роки, цей рух історично позначений хвилями зростання, стагнації та розвороту. Глобалізація також посилює небажані потоки, такі як епідемії, економічний спад, зміна клімату та тероризм. Одним із наслідків посилення взаємозв'язку є поширене відчуття вразливості та незахищеності, що викликає критичні реакції та антиглобалістські рухи.

Попередні рухи та наслідки глобалізації почали сигналізувати про зношеність інтеграційних тенденцій. Світова фінансова криза 2008 року виявила провали ринку. Переваги глобалізації не були рівномірно розподілені між усіма країнами, які відкрили свої кордони, як вважали багато економістів. Нерівномірний розподіл вигравів від вільної торгівлі породжував переможців і переможених між країнами та всередині країн.

Виникли соціальні антиглобалістські рухи, які об'єднали людей, які відчували шкоду від глобалізації. Між Уолл-стріт і Мейн-стріт почав виникати конфлікт, що призвело до подібних до руху "Окупуй Уолл-стріт" 2011 року.

Деякі демократичні країни відповіли на нові виклики популістськими урядами, такими як Борис Джонсон з Великобританії, Дональд Трамп з США, Нарендра Моді з Індії, Джаїр Болсонару з Бразилії та Бенджамін Нетаньяху з Ізраїлю. Ці лідери виступають проти глобалістських підходів і виступають за націоналістичну політику, яка приносить користь їхнім виборцям. У США це Берні Сандерс (лівий популіст), і Дональд Трамп (правий популіст), принаймні, з питань протекціонізму та торгівлі. Популістські демократичні уряди в усьому світі (ліві та праві) стають все більш популярними серед основних виборців.

Пандемія COVID-19 прискорила ці тенденції та створила новий виклик глобальній інтеграції та сфері міжнародного бізнесу. Сама глобалізація та підвищена мобільність сприяли поширенню вірусу. Циммерманн, Карабулут, Білгін і Докер показали, що глобалізовані країни отримали вірус швидше, з вищими темпами зараження та швидкістю передачі. Без вакцини або лікування заходів соціального дистанціювання, такі як ізоляція, заборона масових зібрань і подорожей, є найефективнішим способом зменшити передачу та мінімізувати кількість смертей. Таким чином, соціальне та міждержавне дистанціювання може створити додаткову перешкоду для глобалізації. У той же час можуть з'явитися нові форми глобальної співпраці, наприклад, дистанційна робота. Хоча світ може оговтатися від нового коронавірусу 2020 року, цілком імовірно, що вірус залишить систему світового управління в іншому стані. Урядовий нагляд і контроль, ймовірно, посиляться як в диктатурі, так і в демократіях. Ізраїль, наприклад, сте-

© Хмара М., Неділько О., 2022

жить за переміщенням громадян за допомогою своїх камер і автоматично поміщає їх у карантин через телефонне повідомлення, якщо вони наблизилися до інфікованого об'єкта. Глобалізація, як ми її знали, закінчилася, і з'явиться новий світовий порядок.

Можливі наслідки пандемії COVID-19

Необхідність тривалого соціального дистанціювання та інші заходи щодо пом'якшення наслідків мають негативний вплив, наприклад: зростання безробіття та економічний спад. Соціальне дистанціювання на індивідуальному рівні вплинуло на конфігурації роботи та навчання, домашню динаміку, здоров'я та самопочуття, а також стосунки. Ці зміни породжують нові звички та моделі поведінки, наприклад, збільшення дистанційної роботи, зниження автомобільного трафіку, поїздок у громадському транспорті, зменшення споживання послуг та попиту на подорожі.

COVID-19 також суттєво впливає на бізнес. Туризм, харчування та роздрібна торгівля є одними із секторів, які найбільше постраждали від пандемії. ТНК стикаються з розривом ланцюга поставок, шоками попиту та пропозиції, втратою доходів і прибутків, а також іншими операційними проблемами, пов'язаними з обмеженнями на поїздки. Згідно зі звітом Світового банку про вплив COVID-19 на іноземних інвесторів, пандемія торкнулася 80 % ТНК. 5000 найбільших МНК переглянули свої прибутки у 2020 році на 30 % у бік зменшення.

Країни встановили в основному нескоординовані відповіді на національну політику та заходи міждержавного дистанціювання, як-от обмеження поїздок та закриття кордонів. Криза породила конфлікти між націями щодо фармацевтичних та медичних розробок. Деякі країни обмежили експорт товарів медичного призначення. США звинуватили в "сучасному піратстві" через перевезення масок з Німеччини. Франція також скаржилася на труднощі із закупівлею медичних товарів, оскільки американські покупці переважають у кількості. У той же час відбувалися деякі спроби міжнародного співробітництва щодо розробки та тестування вакцин і ліків.

Легітимність міжнародних інституцій піддається сумніву, і довіра до них руйнується. Однією з таких ключових установ є Всесвітня організація охорони здоров'я. Адміністрація Трампа звинуватила інституцію в поганому управлінні пандемією і розпочала розслідування їхніх рекомендацій. У липні 2020 року США офіційно вийшли з членства ВООЗ. Було показано, що допомога Італії та Іспанії надходить від Росії та Китаю і менше від сусідніх країн, оскільки країни Шенгенської угоди закрили кордони та обмежили пересування людей навіть у межах Європейського Союзу. Матео Сальвіні з Італії накинуся на ЄС за відсутність допомоги в боротьбі з COVID-19 і попередив, що майбутнє ЄС поставлено на карту. Китай також надав допомогу Сербії, заповнивши простір, залишений ЄС.

У ЄС статистика COVID-19 відображається на національному рівні, а не на рівні ЄС, оскільки національні уряди намагаються боротися з вірусом. Солідарність ЄС буде погіршуватися ще більше, оскільки уряди Угорщини та Польщі порушують деякі її правила щодо розподілу витрати на COVID-19 між своїми націями. Вестфальська система національної держави показала свою першість перед обличчям глобальних негараздів. У світі після COVID-19 підвищуються сили та голоси, які підтримують націоналізм і протекціонізм, а сили та голоси нестримної глобалізації стихатимуть.

Вплив COVID-19 на потоки глобалізацій

Глобалізація включає чотири основні типи потоків – переміщення людей, інформації, грошей та продуктів. Відмінності між країнами впливають на ці потоки, полегшуючи або гальмуючи обіг матеріальних і нематеріальних активів між країнами, ринками та компаніями. Через складність глобалізаційних рухів актуальною є не лише фізико-географічна відстань між країнами. Структура дистанцій CAGE, запропонована Панджаком Гемаватом, розбиває концепцію відстані на чотири виміри: культурний, адміністративний, географічний та економічний. Структура пропонує ширший погляд на відстань і допомагає пояснити закономірності в глобалізаційні потоки.

Культурна дистанція відноситься до цінностей і соціальних норм, які формують поведінку індивідів. Наприклад, країни можуть відрізнятися у суспільному ставленні до глобалізації. Адміністративна дистанція охоплює історичні, політичні та інституційні відносини між країнами, такі як колоніальні відносини, торговельні угоди та валюта. Географічна відстань визначає, наскільки країни розташовані одна від одної та такі аспекти, як спільне використання кордонів, розмір і часовий пояс. Нарешті, економічна дистанція передбачає відмінності в багатстві та доходах, наявності ресурсів, інфраструктури, організаційних можливостей. Відмінності в цих вимірах можуть заохочувати або перешкоджати транскордонним взаємодіям. Пандемія вплинула на пов'язані з CAGE бар'єри, які обмежують транскордонну інтеграцію. Це також прискорило деякі тенденції до віртуальної інтеграції.

Люди

Криза COVID-19 справила величезний вплив на мобільність людей. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), обмеження на поїздки значно зросли у відповідь на пандемію. Станом на 10 березня 2020 року 105 країн ввели 5430 обмежень. Станом на 23 березня цифри зросли до 33 712 обмежень, введених 164 країнами. Міжнародна організація цивільної авіації (ICAO) підтвердила, що в квітні 2020 року повітряний рух різко впав майже до нуля. Кількість пасажирів у першому півріччі 2020 року зменшилася на 56 % порівняно з 2019 роком. Повному згортанню авіаперевезень перешкоджає попит на медичні товари та товари першої необхідності.

Чим довше зберігатимуться обмеження на пересування людей, тим більший вплив це матиме на стійку поведінку як на особистому, так і на рівні фірми. Навіть після того, як деякі регіони чи країни будуть відкриті для бізнесу (внутрішньо), обмеження на міжнародне переміщення збережуться. Негативні наслідки будуть і надалі спостерігатися на міграцію, туризм, і потоки ділових подорожей.

Однією з головних проблем нашого століття є міграційний рух переміщених осіб, конфлікти, насильство та погані умови життя. За даними МОМ, у світі налічується 272 мільйони міжнародних мігрантів. Сирія, Колумбія, Конго, Сомалі та Афганістан – країни з найбільшою кількістю переміщених осіб. Через пандемічну кризу більшість міграційних відділень було закрито, що збільшило кількість відстрочених заяв. За оцінками ОЕСР, виходячи з попередніх економічних криз, пандемія COVID-19 матиме довготривалі негативні наслідки для інтеграції іммігрантів, оскільки країни можуть використовувати кризу охорони здоров'я як привід для встановлення антиміграційної політики.

Для туризму це безпрецедентна криза. Наприкінці квітня 2020 року UNWTO підтвердила, що 100 відсотків туристичних напрямків застосовують певні обмеження. Майже половина (45 %) країн повністю або частково закрили свої кордони для туристів. Зниження попиту в

період з січня по червень 2020 року означало втрату 440 мільйонів міжнародних рейсів і 460 мільярдів доларів США експортних надходжень. На рисунку 1 показано приріст міжнародних туристів у січні-червні 2020 року порівняно з 2019 роком.

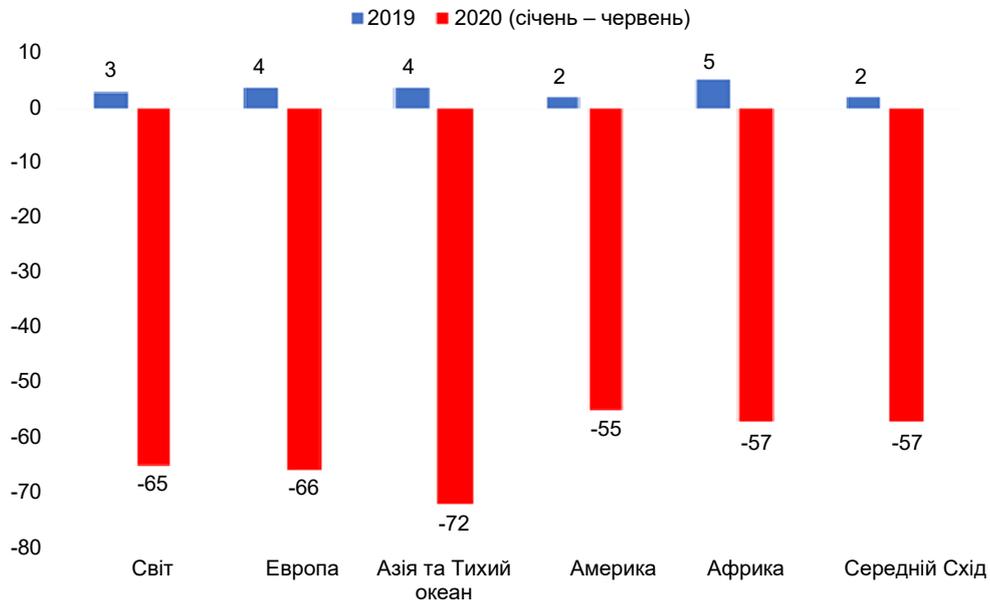

Рис. 1. Міжнародний туристичний приріст (зміна у %)

Джерело: Всесвітня туристична організація (UNWTO)

Згідно зі звітом Всесвітньої ради з подорожей і туризму, COVID-19 змінює поведінку у подорожах. Внутрішні та регіональні напрямки були основними варіантами в короткостроковій перспективі. Майже 58 % мандрівників надавали перевагу внутрішнім подорожам до кінця 2021 року. UNWTO запропонувала різні сценарії відновлення міжнародних поїздок відповідно до того, коли почнеться поступове відкриття міжнародних кордонів та

послаблення обмежень на поїздки. Враховуючи поступове відкриття на початку вересня 2020, вони оцінюють відновлення на кінець 2023 року. Рис. 2 показує еволюцію надходжень від міжнародного туризму з 2000 року до COVID-19 майже в п'ять разів більше, ніж спостерігалось під час глобальної економічної кризи 2008 року. Також рекордно низькі показники за цей період показала і готельна індустрія.

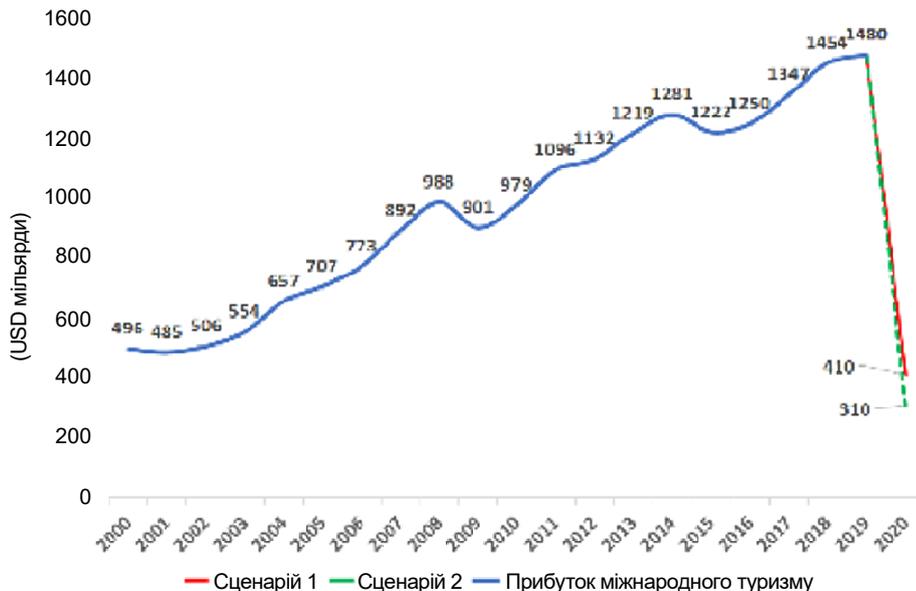

Рис. 2. Надходження від міжнародного туризму (млрд дол. США)

Джерело: Всесвітня туристична організація (UNWTO).

У бізнесі люди подорожують, тому що їм потрібно передати навички та ноу-хау, а особиста взаємодія вважається вирішальною. За даними JP Morgan, лише авіап перевезення становлять понад 30 відсотків бюджетів MNC. COVID-19 дозволить ТНК перевірити співвідношення витрат і переваг витрат на подорожі та розваги. Віртуальні зустрічі викликали дискусію про те, чи потрібні зустрічі віч-на-віч для ведення бізнесу. Технологічні рішення тепер можна випробувати, в разі потреби, а деякі залишаться з нами надовго. Ціни акцій Zoom, а також інших компаній, що розробляють комунікаційні та технологічні рішення, різко зросли одразу після кризи. На початку квітня Microsoft Teams зареєструвала 2,7 мільярда хвилин зустрічей за один день, що на 200 відсотків більше, ніж у березні, коли була рекордна кількість – 900 мільйонів відвідувачів.

У світі після COVID-19 ми побачимо зростання глобальних віртуальних команд, організованих навколо різних технологічних рішень, включаючи, зрештою, доповнену та віртуальну реальність. У короткостроковій перспективі подорожі стануть більш локалізованими та регіональними. Антиміграційні рухи можуть отримати більше простору.

Інформація

Інформація надходить у формі ідей, даних, технологій та ноу-хау. Передача інформації є однією з найбільш плавних, завдяки технологіям і передовим комунікаціям. Відверта, безкоштовна інформація, як правило, доступна через інтернет-канали, тоді як негласна передача знань зазвичай здійснюється через канали внутрішньої мережі та переміщення людей. З початку пандемії попит на послуги широкосмугового зв'язку інтенсивно зростає. У першому кварталі 2020 року споживання збільшилося на 47 %. У країнах ОЕСР деякі оператори фіксованого та мобільного зв'язку отримали збільшення інтернет-трафіку приблизно на 60 відсотків порівняно з періодом до кризи. Люди шукають нові способи підключення для отримання та обміну інформацією завдяки обмеженню рухливості. Середній щоденний трафік веб-сайтів і програм, що стосуються розваг, роботи та навчання, зріс із початку пандемії. За даними Kantar COVID-19 Barometer, використання WhatsApp збільшилося на 40 %, Facebook – 37 %. Китай показав зростання на 58% у своїх місцевих додатках для соціальних мереж, таких як Wechat. Як наслідок збільшення використання Інтернету, ризику цифрової безпеки, такі як шахрайство, пов'язане з коронавірусом та фішингові кампанії, також зросли.

Незважаючи на інтенсивне зростання використання пристроїв зв'язку та Інтернету, COVID-19 попередив нас про те, що інформація не є легкодоступною, якщо уряди встановлюють обмеження на вільні медіа, свободу слова та доступ до Інтернету. Китай та Іран – два таких місця. Відсутність належної інформації про COVID-19 посилює підозру в статистиці цих країн, незалежно від того, чи стосується вона здоров'я, політики чи економіки. У той час як демократичні та відкриті суспільства передають доступну інформацію, авторитарні приховують, маніпулюють та контролюють інформацію, створюючи асиметрію в інформаційних потоках. COVID-19, ймовірно, знизить довіру до інформації, що надходить від авторитарних режимів, і розширить розрив між цими типами суспільств, зокрема, свободою інформації, розвитком знань та загальними інтерпретаціями подій.

Гроші

Ще до COVID-19 гроші ставали все більш "безпаперовими". COVID-19 прискорить використання віртуальних грошей. Ця тенденція принесе користь таким МНК, як Alibaba, Tencent, Apple, Visa і Master Card. Мобільні гаманці, такі як Alipay і WeChat Pay, які підключають банківські картки до додатків для смартфонів, вже охопили значну масу споживачів, включаючи сільські райони. Інновації цифрових грошей, такі як біткойн і Facebook Libra, також підвищують плинність грошей за кордон. Інші спеціалізовані компанії, такі як TransferWise, різко знижують міжнародні трансакційні витрати, підбираючи покупців і продавців валют, і обходячи міжнародні механізми банківських розрахунків.

Країнам буде важче контролювати вартість своїх валют за допомогою контролю за капіталом. М'якшати валюту особливо вразливо до різких коливань. Економічні труднощі, пов'язані з COVID-19, вимагатимуть кількісного пом'якшення та послаблення бюджету, чого багато країн не можуть собі дозволити. Внаслідок цього може виникнути криза державного боргу. У той час як китайський юань намагається інтернаціоналізувати і витіснити долар США, довіру до режиму та контролю над капіталом важко подолати. Світ після пандемії COVID-19 буде спостерігати зростання коливань вартості, віртуалізацію та інтернаціоналізацію капіталу.

Глобальні гроші також включають інвестиції ТНК, матеріальні та нематеріальні активи. Після COVID-19 через рецесію потоки інвестицій, ймовірно, сповільняться. ЮНКТАД оцінює значне скорочення транскордонних інвестиційних потоків у результаті пандемії. Очікується, що це падіння буде гіршим за падіння, яке спостерігалось після світової фінансової кризи 2008 року. Рис. 3 показує еволюцію притоку ПІІ з 2015 року до 2021 рік.

Портфельні інвестиції відреагували раніше і зазнали ще більшого шоку від COVID-19, ніж ПІІ, через свою ліквідність. Країни зі слабкішим економічним становищем, мали масовий відтік портфельних інвестицій. За даними Міжнародного валютного фонду, відтік капіталу з ринків, що розвиваються, становить 83 мільярди доларів США. Це найбільший відтік, зафіксований установою, включаючи світову фінансову кризу 2008 року. За оцінками Інституту міжнародних фінансів (IIF) з середини січня до середини травня 2020 року відтік із країн, що розвиваються, становив 103 мільярди доларів США.

МВФ надає фінансову допомогу та полегшує борг, щоб допомогти країнам впоратися з наслідками COVID-19. Загальна вартість фінансової допомоги, доступної для 81 країни, становить понад 100 мільярдів доларів США. Країни Західної півкулі, головним чином Центральна та Південна Америка, отримали 63 % цієї суми, 16 % отримали країни Африки на південь від Сахари, а Близький Схід і Центральна Азія мали доступ до 14 %. Європа та Азія та Тихий океан були напрямками 8 % ресурсів.

Оскільки деякі ринки, що розвиваються, мають труднощі з обслуговуванням своїх доларових позик, валютні кризи можуть сильно вплинути на розрахунки чистої приведеної вартості (NPV). За даними ОЕСР, основні країни, що розвиваються, зазнали падіння обмінних курсів. Бразильський Реал (BRL), мексиканське песо (MXN), південноафриканський ранд (ZAR), російський рубль (RUB), індонезійська рупія (IDR) і турецька ліра (TRY) значно впали (відносно долара), тоді як деякі країни з розвинутою економікою валюти зміцнилися (наприклад, євро, шекель). Заходи на нові валюти стали пріоритетом у політиці ринків, що

розвиваються, як-от диференційовані резервні вимоги та коефіцієнти ліквідності.

Крім того, ТНК інвестуватимуть там, де вони продають, у Китаї для Китаю, у США для Північної Америки

тощо. Це призведе до більшої регіоналізації інвестиційних потоків ТНК, як прогнозують Rugman and Oh.

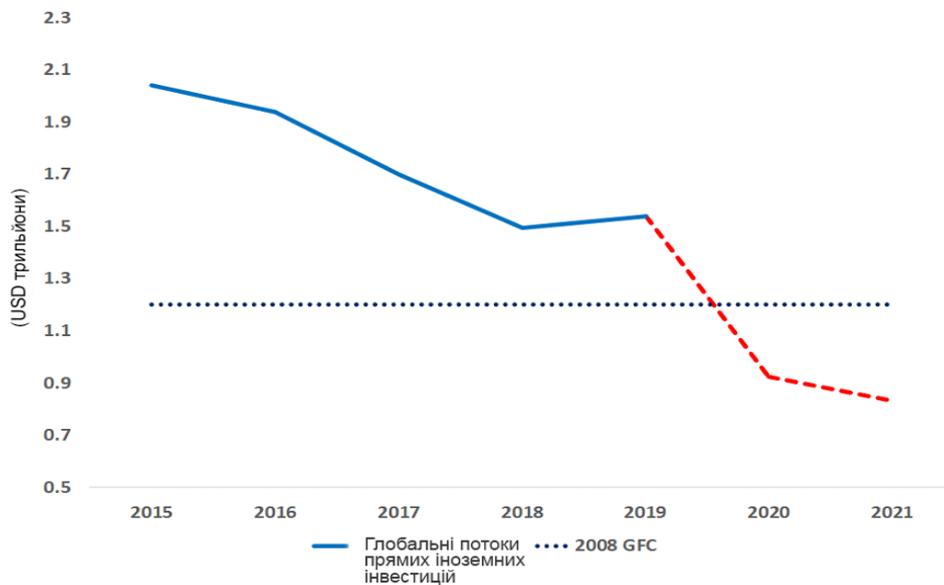

Рис. 3. Глобальний приплив ПІІ, 2015 – 2021 роки (трильйон доларів США)

Джерело: Звіт про світові інвестиції ЮНКТАД за 2021 рік.

Продукти

Продукти та послуги будуть подібними до інвестицій. Починаючи з економічної кризи 2008 року, світова торгівля переживає проблеми. У період з 1990 по 2007 рік обсяг торгівлі товарами зростав у середньому на 6,2% на рік. У період з 2012 по 2019 рік він зростав лише на 2,3% на рік. У другому кварталі 2020 року світова торгівля товарами скоротилася на 18,5 відсотка порівняно з

аналогічним періодом 2019 року. Світова торгівля послугами скоротилася на 10,4 відсотка. Найбільш постраждалими країнами та регіонами щодо зменшення експорту були США, Японія, Європейський Союз, Латинська Америка. Економічний спад у Китаї був меншим, ніж середній у світі, через їх відносно швидке відновлення. На рис. 4 показано зміну обсягів світової торгівлі товарами з грудня 2019 року по травень 2020 року.

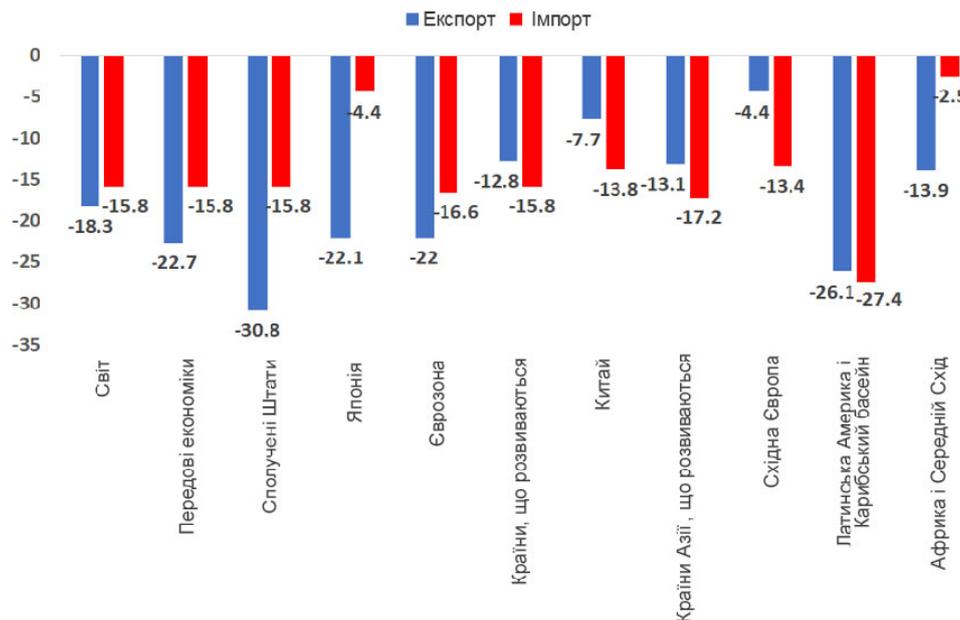

Рис. 4. Зміна обсягу світової торгівлі товарами (грудень 2019 – травень 2020)

Джерело: Економічна комісія для Латинської Америки та Карибського басейну (ECLAC), на основі аналізу Нідерландського Бюро економічної політики (CPB) – World Trade Monitor

Пандемія загострила ситуацію, спровокувавши перебої у виробничих мережах глобальних ланцюгів поставок та міжнародному транспорті. Оскільки Китай є провідним світовим експортером деталей і компонентів (у 2018 р. на них припадало 15 % світових поставок), фабрики по всьому світу були змушені на тижні припинити свою діяльність під час пандемії, оскільки у них не було альтернативних постачальників. Експорт з Китаю скоротився в усі регіони світу. Отже, ТНК скоротять ланцюги поставок, зосередять увагу на обслуговуванні місцевих клієнтів за допомогою місцевого виробництва та диверсифікуватимуть постачання не лише в Китаї. Міжнародний аутсорсинг буде переглянуто, щоб уникнути майбутніх "вузьких" місць постачання. Чистими бенефіціарами є робочі сили та уряди країн із високим рівнем доходу, а найбільших втрат може зазнати Китай, який раніше мав титул чемпіона світу з "майстерні світу".

COVID-19 посилює і без того напружені відносини між Вашингтоном і Пекіном. Торгівля між США та Китаєм вже скоротилася через комерційні суперечки. У 2018 році США розпочали торговельну війну проти Китаю, запровадивши податки та піднявши мита на імпорт з Китаю. Китай відповів, піднявши мита на американські імпортовані товари. Зараз ми спостерігаємо нову холодну війну, зосереджену на домінуванні технологій та впливі м'якої сили. Будучи Групою двох, іншим країнам, можливо, доведеться вибирати між двома, наприклад, для допомоги, політики або розвитку мережі 5G. Світовий порядок буде здаватися все більш роздвоєним. COVID-19 прискорює розрив відносин між США та Китаєм, відокремлюючи одні галузі та змушуючи інші рибити вибір.

Реакція політики на COVID-19 може бути потужною. Нові галузі можна позначити, як "стратегічні" з більшим державним регуляторним тягарем. Наступні галузі, ймовірно, будуть додані до списку чутливих і національних ризиків для безпеки (крім і без того чутливих подвійних технологій – військових і цивільних – секторів): харчова, медицина, енергетика та нафта, технології та телекомунікації (особливо 5G). Для цих галузей, зокрема, ланцюги поставок будуть скорочуватися та націоналізуватися далі. Рішення про місце розташування виробництва будуть враховувати не тільки економічні фактори, які можна спостерігати. COVID-19 змусить деякі галузі локалізувати ланцюжок поставок та націоналізувати їхнє виробництво та продаж.

Зростання значення відстані після COVID-19

У світі після COVID-19 деякі бар'єри для глобальної інтеграції, пов'язані з відстанню, стануть більш значимими. У той же час прискорення цифровізації через обмеження мобільності може посилити інтеграцію на деяких рівнях і зменшити відстані.

Що стосується виміру культурної дистанції, то пандемія змінює норми соціальної взаємодії. Нові протоколи та обмеження вплинуть на те, як люди взаємодіють. Віртуальні інструменти та технології по-новому визначають взаємодію людей. Прискорення цифровізації та розширення віддаленої роботи роблять глобалізацію більш популярною, стимулюючи міжнародне співробітництво. З іншого боку, можуть набрати сили антиміграційні рухи. Виходячи з індивідуальних аргументів безпеки охорони здоров'я, опозиційна риторика проти іммігрантів може мати довгострокові наслідки для соціальної згуртованості та інклюзії. Дискримінація та стигматизація можуть призвести до зростання ксенофобії. Зростання націоналізму також вплине на прийняття рішень, пов'язаних із грошовими потоками та потоками продуктів.

Щодо адміністративної дистанції, урядова політика щодо ізоляції та закриття може стати більш поширеною, наприклад, офіційні антиміграційні заходи та об-

меження вільних ЗМІ та свободи слова. Бразилія є одним із прикладів погіршення свободи преси. Країна опустилася на два місця у Всесвітньому індексі свободи преси 2021 року.

Атаки на ЗМІ посилюються після обрання президента Болсонару. Крім того, ослаблення торгових блоків і спільних валютних асоціацій посилює ініціативи протекціонізму. Попередні дані показали, що країни, які мають спільне членство в торговому блоці, такі як ЄС і НАФТА, торгують на 47 % більше, ніж інші подібні країни, які не розраховують на спільне членство. Спільна валюта (наприклад, євро) збільшує торгівлю на 114 %. У світі після COVID-19 цей сценарій зміниться.

Обмеження мобільності змінять значення географічної відстані. Криза посилює вже існуючі тенденції, пов'язані з цифровізацією, технологічними рішеннями та засобами комунікації. Ще більш актуальними стануть нові форми міжнародних транзакцій зі зниженими витратами та цифровими грошима. Тим не менш, глобальні розриви ланцюга поставок призводять до регіоналізації торгівлі та інвестицій, посиленій націоналістичними та протекціоністськими ініціативами.

Одним із найпомітніших наслідків пандемії є посилення економічної дистанції між країнами. Його руйнівні наслідки ще гірші в країнах, що розвиваються. Потреба в тривалій соціальній дистанції та іншій політиці пом'якшення наслідків призвела до зростання безробіття та економічного спаду. Більше того, більшість країн, що розвиваються, залежать від експорту на глобальні ринки. На них сильно вплинуть скорочення міжнародної торгівлі, девальвація валюти, падіння цін на сировину та розриви світового ланцюга поставок. Конференція ООН з торгівлі та розвитку передбачили, що країни, що розвиваються, втратять близько 800 мільярдів доларів експортного доходу в 2021 році (без Китаю). Країни, що розвиваються, більш вразливі до економічних криз і стикаються з більш значимими соціальними ризиками.

Оскільки нерівність щодо інформаційних та технологічних ресурсів висока, обмеження доступу призведе до збільшення відстані між країнами. За даними ЮНЕСКО, у всьому світі 55 % домогосподарств мають підключення до Інтернету. У розвинених країнах цей показник становить 87 %. У країнах, що розвиваються, 47 % підключені, а в найменш розвинених країнах лише 19 %. Загалом 3,7 мільярда людей не мають доступу до Інтернету, особливо там, де потреба в інформації є більш гострою. Одним із прикладів цієї величезної нерівності є доступ до Інтернету в країнах Африки на південь від Сахари. В області один гігабайт даних коштує майже 40 % середньомісячної заробітної плати. Цього достатньо, щоб транслювати фільм стандартної чіткості протягом однієї години. Дистанційна робота посилює нерівність доходів у всьому світі. Серед працівників 35 країн 100 мільйонів з них мають роботу, яка вимагає особистої взаємодії або не мають доступу до Інтернету. У більшості країн, що розвиваються, більше половини домогосподарств не мають комп'ютерів.

Висновок

Невизначеність оточує пандемію COVID-19. Поки що невідомо, наскільки масштабним буде її вплив. Що ми знаємо, так це те, що зараз ми офіційно вступаємо в нове століття, в якому глобалізація матиме іншу конфігурацію. Ця нова реальність впливає як на практиків міжнародного бізнесу, так і на дослідників. Що стосується ділової практики, МНК можуть відповісти змінами національної політики, конкурентоспроможності та нового глобального порядку шляхом зміни їх стратегій. По-перше, скоротити відрядження персоналу та збільшити процес оцінки ризиків, зокрема ризик інфекційних

захворювань. По-друге, все частіше використовують GVT в управлінні робочими групами в просторі та часі. По-третє, виробляйте там, де ви продаєте, або регіоналізуйте свій ланцюг поставок. По-четверте, захистити інформаційні потоки, захистити інтелектуальну власність і поставити під сумнів обіцянки, статистику чи інформацію, що надходять від авторитарних режимів.

В академічних колах науковці з міжнародного бізнесу повинні зосередити свою увагу на складних результатах пандемії. Дослідження міжнародного бізнесу було зосереджено на поясненні великих емпіричних питань, які виникають у світовій економіці та суспільстві. У дебатах після Другої світової війни домінували чотири ключові галузі дослідження: потоки ПІІ (після Другої світової війни – 1970-ті), існування та стратегії ТНК (1970-1990-ті роки), нові події глобалізації (1990-і – 2000-ті роки) та антиглобалізаційні рухи (2008 р.). У 2002 році, розглянувши попередній порядок денний цієї галузі, Баклі був стурбований відсутністю нових великих дослідницьких питань, які б розглядали дослідники міжнародного бізнесу. Можна сказати, що пандемія Covid-19 ставить перед МБ кілька важливих запитань, на які потрібно відповісти.

Одне з найбільш актуальних питань стосується майбутнього глобального ланцюга вартості конфігурації в сценарії після Covid-19. Збої в GVC (глобальний ланцюг створення вартості) через кризу пандемії вимагають переоцінки потреби, переваг та недоліків стратегій аутсорсингу ТНК. Чи можна реорганізувати GVC, зберігши їх переваги для світової економіки та зменшивши ризики та неефективність? Які наслідки зриву для країн, що розвиваються, які беруть участь у GVC? Чи слід стимулювати місцеве та регіональне виробництво в деяких стратегічних галузях, таких як медичні товари та високотехнологічні сектори?

Роль технологій у міжнародному бізнесі також вимагає уваги. Пандемія прискорила деякі тенденції інновацій та цифровізації, і це може вплинути на те, як ТНК ведуть бізнес. Чи надає прискорення цифровізації інструменти, які можуть скоротити дистанцію за допомогою цифрового бізнесу? Чи допоможе цей рух цифровізації розповсюдженню технологій для розвитку країн чи збільшить нерівність?

Дебати, що виникли після економічної кризи 2008 року, стали ще більш критичними. Пандемія загострила тих, хто програв глобалізації на всіх рівнях (працівники з низькими кваліфікаціями або спеціальними галузевими навичками, країни, що розвиваються, мігранти) і викликала нові хвилі націоналізму, протекціонізму та антиглобалістських рухів. Таким чином, дискусії щодо покращення розподілу переваг глобалізації та різновидів капіталізму чи бізнес-систем, які можуть впоратися з цими новими викликами, залишаються актуальними.

Не часто людям випадає шанс пережити епічну зміну історичних масштабів. Такі події чорного лебедя мо-

жуть назавжди змінити наше сприйняття, ставлення та поведінку. "Міжнародна" частина МБ помітно зміниться, з додатковими проблемами управління глобальними потоками людей, інформації, грошей та продуктів.

Список використаних джерел

- Alon, I., & Li, S. (2021). COVID-19 Response: Democracies v. Authoritarians. <<https://spectator.org/covid-19-response-democracies-v-authoritarians/>>. Retrieved on 10.10.2020.
- Aveni, T., & Roest, J. (2017). China's Alipay and WeChat Pay: Reaching Rural Users. *World Bank*. <<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/30112>>. Retrieved on 10.10.2020.
- BBC News. (2020). The US accused of 'piracy' over mask 'confiscation.' (Sunday, April 4). <<https://www.bbc.com/news/world-52161995>>. Retrieved on 09.10.2020.
- Bischof, J. (2020). Remote work could bring about the next wave of globalization. *World Economic Forum*. <<https://www.weforum.org/agenda/2020/10/globalization-remote-work-from-home-remotely-global-worldwide/>>. Retrieved on 09.10.2020.
- Bretas, V. P. G., & Alon, I. (2021). The impact of COVID-19 on franchising in emerging markets: An example from Brazil. *Global Business and Organizational Excellence*, 39(6), 6–16.
- Brussevich, M., Dabla-Norris, E., & Khalid, S. (2020). Who Will Bear the Brunt of Lockdown Policies? Evidence from Tele-workability Measures Across Countries. *International Monetary Fund*. <<https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2020/06/12/Who-will-Bear-the-Brunt-of-Lockdown-Policies-Evidence-from-Tele-workability-Measures-Across-49479>>. Retrieved on 09.10.2020.
- Buckley, P. J. (2002). Is the International Business Research Agenda Running Out of Steam? *Journal of International Business Studies*, 33(2), 365–373.
- CCSA. (2020). How COVID-19 is changing the world: A statistical perspective. <<https://data.unicef.org/resources/how-covid-19-is-changing-the-world-a-statistical-perspective/>>. Retrieved on 07.10.2020.
- Chugh. (2021). Will COVID-19 change how we think about migration and migrant workers? *World Economic Forum*. <<https://www.weforum.org/agenda/2020/05/covid-19-coronavirus-migration-migrant-workers-immigration-policy-health-securitization-risk-travel-bubbles/>>. Retrieved 09/10/2020.
- De Vos, J. (2020). The effect of COVID-19 and subsequent social distancing on travel behavior. *Transportation Research Interdisciplinary Perspectives*, 5, 100121.
- ECLAC. (2020). The effects of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic on international trade and logistics. <<https://www.cepal.org/en/publications/45878-effects-coronavirus-disease-covid-19-pandemic-international-trade-and-logistics>>. Retrieved on 06.10.2020.
- Eriksen, T. H. (2014). *Globalization: The Key Concepts*. (2nd ed.). Taylor & Francis.
- Ghemawat, P. (2011b). *World 3.0: Global Prosperity and how to Achieve it*. Boston: Harvard Business Press.
- Hobsbawm, E. (2010). *Age Of Empire: 1875-1914*. Hachette UK.
- Hofstede, G. (1980). Culture and Organizations. *International Studies of Management & Organization*, 10(4), 15–41.
- ICAO. (2021). Economic Impacts of COVID-19 on Civil Aviation. <<https://www.icao.int/sustainability/Pages/Economic-Impacts-of-COVID-19.aspx>>. Retrieved on 10.10.2020.
- Meyer, K. E. (2017). International business in an era of anti-globalization. *Multinational Business Review*, 25(2), 78–90.
- OCDE. (2020). COVID-19 and global capital flows. <<http://www.oecd.org/investment/COVID19-and-global-capital-flows-OECD-Report-G20.pdf>>. Retrieved on 05.10.2020.
- OpenVault. (2021). OpenVault Broadband Insights Report (OVBI). <<https://openvault.com/complimentary-report>>
- Zimmermann, K. F., Karabulut, G., Bilgin, M. H., & Doker, A. C. (2021). Inter-country distancing, globalisation and the coronavirus pandemic. *The World Economy*, 43(6), 1484–1498.

Надійшла до редколегії 27.10.22

M. Khmara, Ph.D., Associate Professor,
O. Nedilko, Master of International Business
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

IMPACT OF COVID-19 ON INTERNATIONAL BUSINESS AND GLOBAL PROCESSES OF INTERACTION BETWEEN COMPANIES

In this article, we will discuss the main implications of COVID-19 for the global flow of people, information, money and products, and the relevance of distance in a new context. Will raise the important questions that the pandemic has posed for humanity and the future of international business for both practitioners and scientists.

Keywords: COVID-19; pandemic; international Business; globalization, technology, digitalization, supply chains.